

Tomasz Jarocki

Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu i jej znaczenie dla polskiego handlu zagranicznego

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 6, 19-39

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOMASZ JAROCKI

ŚRODKOWOEUROPEJSKA STREFA WOLNEGO HANDLU I JEJ ZNACZENIE DLA POLSKIEGO HANDLU ZAGRANICZNEGO

WPROWADZENIE

Po II wojnie światowej Europa podzieliła się na dwa przeciwstawne obozy, zarówno pod względem politycznym jak też ekonomicznym. Państwa Europy Zachodniej rozpoczęły budowę gospodarki rynkowej. Podjęto także działania, mające na celu integrację gospodarczą. Jej efektem jest funkcjonująca obecnie Unia Europejska, zrzeszająca piętnaście krajów. Państwa te utworzyły wspólny rynek, a obecnie w większości z nich realizowany jest trzeci, ostatni etap wdrażania unii walutowej.

Zupełnie inna sytuacja towarzyszyła rozwojowi gospodarczemu krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Od 1949 roku należały one do Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG) – organizacji ekonomicznej krajów socjalistycznych. Integracja ta miała charakter odgórny, nie wynikała zaś z dążeń podmiotów gospodarczych, funkcjonujących na tym obszarze. Gospodarki państw socjalistycznych charakteryzowały się m.in.: centralizmem planowania, brakiem konkurencji oraz nadmiernym rozwojem, kosztem innych dziedzin przemysłu ciężkiego.

1. PRZYCZYNY ORAZ SKALA ZAŁAMANIA SIĘ HANDLU W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Do końca lat osiemdziesiątych handel z państwami tego regionu wynosił ponad 40% ogólnej wymiany Polski z zagranicą. W latach następnych poziom wzajemnej wymiany gospodarczej gwałtownie się załamał. U jego genezy znajdują się zarówno przyczyny polityczne, jak i ekonomiczne.

Przemiany demokratyczne zapoczątkowane w Polsce, a następnie rozszerzone na inne kraje tego regionu, doprowadziły do zmiany polityki gospodarczej. Nastąpiło odejście od gospodarki centralnie planowanej,

zbudowane zostały podstawy gospodarki rynkowej. Okazały się one zgrubne dla dotychczasowej wielkości wzajemnego handlu zagranicznego.

Wśród przyczyn, na pierwsze miejsce wysuwa się odejście od dotychczasowego systemu rozliczeń. Dotychczas dominującą formą wzajemnego regulowania należności były umowy rozliczeniowe i płatnicze. Umożliwiały one handel w warunkach braku wymienialności walut oraz brak faktycznego przepływu środków płatniczych przez granice. Wzajemna wymiana handlowa została oparta na rozliczeniach w walutach wymienialnych. Negatywne skutki nowego systemu rozliczeń wiązały się z brakiem dostatecznej ilości walut do regulowania należności. Dodatkową barierę stanowiła słabość gospodarki socjalistycznej. Nie mając przez wiele lat na rynku realnej konkurencji, przedsiębiorstwa nie musiały dążyć do racjonalizowania swojej produkcji. Produkty wytwarzane w krajach RWPG w wielu przypadkach nie były konkurencyjne w stosunku do produkowanych przez państwa rozwinięte. Mając swobodę wyboru partnera handlowego, często wybierane były towary o większych możliwościach i zaawansowaniu technologicznym, wytwarzane w krajach Europy Zachodniej.

Kolejną grupę przyczyn, które zadecydowały o spadku wzajemnych obrotów, stanowił stosunek konsumentów do oferowanych produktów. Znaczne ograniczenie barier handlowych w stosunku do towarów importowanych z państw rozwiniętych, spowodował napływ deficytowych dotychczas produktów. Wysoka ich jakość, potęgowana umiejętną kampanią reklamową, spowodowała duży popyt na te towary kosztem wyrobów krajowych oraz państw b. RWPG.

Celem władz krajów Europy Środkowo-Wschodniej było dążenie do nadrobienia zaległości wynikających z dotychczasowego systemu. Przejawem działań, które miały temu służyć, było nawiązanie, a następnie zacieśnienie stosunków z państwami Wspólnot Europejskich oraz krajami EFTA.

Każda z wymienionych przesłanek spowodowała ogromne problemy dla wielu przedsiębiorstw, których produkcja była kierowana w znacznej większości na rynki krajów RWPG, a nie była wystarczająco konkurencyjna, by sprostać potrzebom państw o znacznie wyższym zaawansowaniu technologicznym. Polska, jako jeden z większych krajów tego regionu, w znacznym stopniu odczuła skutki zmiany systemu gospodarczego. Świadczyć mogą o tym dane, które prezentują ewolucję kierunków handlu w stronę gospodarek zachodnich, na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych.

Tabela 1¹

Obroty handlu zagranicznego według grup krajów zakupu i sprzedaży
(w %)

	ogółem	kraje rozwinięte			kraje rozwijają- ce się	Europa Środk. Wschodnia
		razem	EWG	EFTA		
Import						
1987	100	40,0	25,1	10,6	15,7	44,3
1988	100	46,1	28,4	12,2	14,6	39,3
1989	100	53,3	33,9	14,6	15,4	31,3
1990	100	68,5	45,8	14,4	9,6	21,9
1991	100	68,8	49,7	14,6	12,4	18,8
1992	100	75,8	55,6	15,6	9,7	14,5
Eksport						
1987	100	41,6	26,5	9,9	17,1	41,3
1988	100	43,5	28,3	9,8	15,7	40,8
1989	100	49,3	32,1	10,9	15,9	34,8
1990	100	65,9	47,2	13,1	12,7	21,4
1991	100	74,0	55,6	14,1	9,2	16,8
1992	100	77,8	59,1	14,9	8,9	13,3

W ciągu kilku lat nastąpił ogromny procentowy wzrost handlu z państwami rozwiniętymi. Szczególnie widoczny jest on w kontaktach z krajami EWG, w których wyniósł on ponad 100%. Na drugim biegunie znajdują się państwa Europy Środkowo - Wschodniej. W praktyce zostały zerwane wszelkie więzi łączące dotąd te gospodarki. Ogromny spadek z ponad 44 do 14,5% w imporcie oraz z 41,3 do 13,3% w eksporcie świadczy o marginalizacji wymiany handlowej z tym obszarem świata. Na uwagę zasługuje w szczególności zaistniała sytuacja w 1990 roku, w którym nastąpiło gwałtowne obniżenie wolumenu wzajemnej wymiany handlowej. Dane, które zostały wskazane, dotyczą całego regionu. Warto je uszczegół-

¹ Na podstawie Rocznika Statystycznego Handlu Zagranicznego GUS, Warszawa 1993.

łowiec wielkościami, nawiązującymi do sytuacji w handlu między najbliższymi sąsiadami Polski. O skali problemu oraz konieczności ożywienia wzajemnej wymiany handlowej mogą świadczyć dane przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2²

Handel między państwami CEFTA w latach 1988 – 1993

Eksporter/Importer	Czechy, Słowacja ^a		Węgry		Polska	
	1988	1993	1988	1993	1988	1993
Czechy, Słowacja	X	X	475	506	916	511
Węgry	536	298	X	X	331	165
Polska	1000	510	381	162	X	X

^a – W 1993 roku nastąpił podział Czecho-Słowacji na dwa niezależne państwa

Wzajemna wymiana osiągnęła swoją górną granicę w 1988 roku, osiągając poziom 3,6 mld. dolarów. Od tego okresu notowany był stały spadek obrotów, który w 1991 roku wyniósł 2,5 mld. dolarów (spadek o 30%). Rok 1992 przyniósł kolejne obniżenie handlu – tym razem o 500 mln dolarów (20%). Dopiero 1993 rok przyniósł ożywienie. Handel między państwami CEFTA wyniósł 2,2 mld dolarów. Kwota ta stanowiła 61% obrotu zanotowanego w 1988 roku.³

Załamaniem handlu z państwami RWPG wiązało się ze wspomnianą wcześniej chęcią nawiązania stosunków z krajami rozwiniętymi. Polska podpisała umowę przejściową w sprawie handlu już w 1989 roku. W dwa lata później, 16 grudnia 1991 roku, podpisano Układ Europejski, ustanawiający stowarzyszenie Polski ze Wspólnotami Europejskimi, który rozpoczął proces budowy strefy wolnego handlu. Podobne negocjacje prowadziły inne kraje tego regionu. Tego samego dnia co Polska, Układ Europejski podpisały Węgry. W 1993 roku zawarte zostały one kolejno z Rumunią, Bułgarią, Czechami i Słowacją, zaś w 1995 roku z Litwą, Łotwą, Estonią oraz Słowenią. Dla krajów tego obszaru EWG (obecnie WE) stała się najważniejszym partnerem handlowym, wykazując stałą dynamikę wzrostu wzajemnej wymiany.

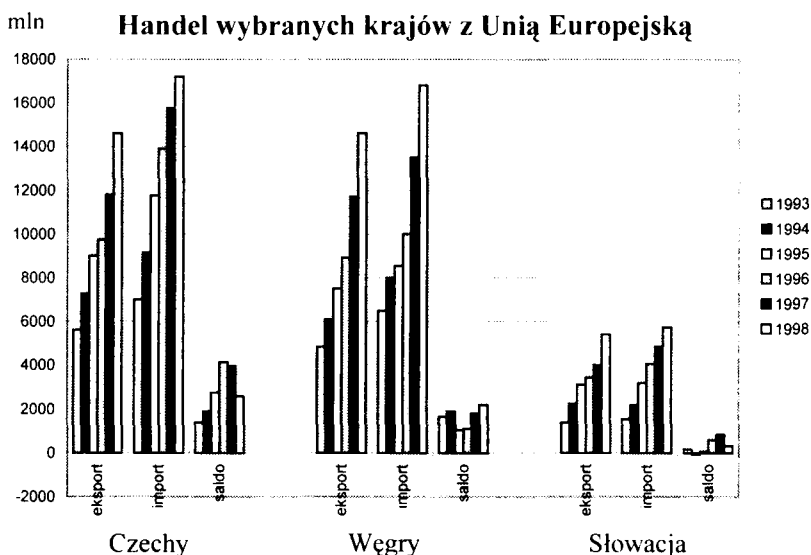
² Za: L. G. Tóth, *Trade among the CEFTA Countries in the mid-1990s: How to Promote the Expansion of Intra-Regional Trade Flows in Central Europe*, Koping-Datorg Economic Research, Marketing and Computing Co. Ltd, Budapest, November 1994, nr 27, s.10.

³ Ibidem, s.9.

Mając umowy stowarzyszeniowe ze Wspólnotami Europejskimi, stopniowo ograniczały one bariery handlowe w wymianie swoich towarów. Działania te przyczyniły się do znacznego zwiększenia aktywności krajów Europy Środkowej na tym obszarze. Zmiany te obrazuje wykres 1, przedstawiający wzrost wymiany handlowej między wybranymi państwami b. RWPG, a Wspólnotą Europejską. Wyniki handlu zagranicznego, przedstawione na przykładzie Czech, Węgier i Słowacji, wskazują na ogromne znaczenie rynku piętnastki dla krajów tego regionu. Oprócz znacznego, corocznego wzrostu, zarówno eksportu jak i importu, charakterystyczną cechą jest utrzymywanie się niewielkiego deficytu handlowego. Porównywalne dane dotyczące wyników Polski, zostały omówione w dalszej części.

Wszystkie wymienione dotychczas przyczyny załamania się handlu między tymi krajami, stały się przesłanką do rozpoczęcia prac integrujących region Europy Środkowej. Brak bowiem takich rozwiązań mógłby spowodować dalszy rozwój niekorzystnych tendencji. Państwa te, utrzymując we wzajemnych obrotach dotychczasowe środki ochrony rynku, a jednocześnie liberalizując je w stosunku do produktów wytworzonych we WE, w dalszym ciągu zmniejszałyby atrakcyjność swoich towarów.

Wykres 1⁴

⁴ Za: *Statystyczny obraz Wspólnot*, Wspólnoty Europejskie, 1999 nr. 3, s.3.

2. ROZWÓJ WSPÓŁPRACY POLITYCZNEJ I GOSPODARCZEJ W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej w początkowym okresie nie przywiązywały dużej wagi do rozwoju wzajemnych stosunków gospodarczych. Wyznaczenie nowych priorytetów na dalszy plan odłożyło rozwój stosunków z tą częścią kontynentu. Dodatkowym problemem obciążającym współpracę między nimi był tzw. syndrom b. RWPG, do którego należały wszystkie kraje tego regionu. Dawne powiązania cechował brak wzajemnego zaufania, spowodowanego centralizmem, przewagą motywów politycznych nad ekonomicznymi, jednostronnością powiązań.⁵

Początek procesowi tworzenia podstaw i form współpracy politycznej i gospodarczej dało spotkanie na najwyższym szczeblu, zorganizowane w Bratysławie 9 kwietnia 1990 roku. Postrzegać je można jako formę zademostrowania bardzo ogólnie ujętej formy współpracy regionalnej. Następne spotkanie na tym szczeblu miało miejsce 15 lutego 1991 roku. Zakończyło się ono podpisaniem przez prezydentów Polski i Czechosłowacji – Lecha Wałęsę i Vaclava Havla oraz premiera Węgier Józsefa Antalla „Deklaracji o współpracy w dążeniu do integracji europejskiej”. Na spotkaniu w Krakowie, 6 października 1991 roku, po raz pierwszy problematyka gospodarcza została wyeksponowana na równi z polityczną. Dano temu wyraz w tzw. Deklaracji Krakowskiej. W dokumencie tym wskazano silną potrzebę zniesienia barier we wzajemnych obrotach handlowych, porównywalnych do tych, które uzgodniono z EWG i EFTA. Pierwsze uzgodnienia, dotyczące utworzenia strefy wolnego handlu, obejmującego zarówno produkty przemysłowe jak i rolne, zawarte zostały w dokumencie „Pro Memoria”. Negocjacje nad utworzeniem organizacji integracyjnej krajów Europy Środkowo-Wschodniej trwały do 12 grudnia 1992 roku.⁶ Zakończyły się one podpisaniem w Krakowie 21 grudnia 1992 roku umowy o powołaniu Środkoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA).

Wśród przyczyn jej powołania można także wyróżnić chęć przystąpienia tych krajów do Unii Europejskiej. CEFTA powołana została na ściśle określony czas. Ograniczony jest on przyjęciem jej członków do tej organizacji. Jej celem, oprócz czynnika czysto ekonomicznego, jest także

⁵ Por. A. Kisiel - Łowczyk, *CEFTA Środkoeuropejska Strefa Wolnego Handlu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1996, s.22.

⁶ Zob. J. Rutkowski, *Instytucjonalne podstawy współpracy regionalnej krajów Grupy Wyszehradzkiej*, w: *CEFTA a integracja ekonomiczna w Europie*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1996, s.56.

wskazanie partnerom europejskim możliwości współdziałania tych państw w dużych strukturach gospodarczych.

3. POTENCJAŁ GOSPODARCZY CEFTA

Porozumienie to weszło w życie 1 marca 1993 roku. Organizację tę utworzyły: Polska, Czecho-Słowacja (w 1993 roku nastąpił podział na Czechy i Słowację) i Węgry. W toku jej działalności dołączyły do niej: 1 stycznia 1996 roku Słowenia, 1 lipca 1997 roku Rumunia oraz 1 stycznia 1999 roku Bułgaria.

Kraje CEFTA zajmują ważną rolę na kontynencie europejskim. Stanowi ona obszar 902 106 km², który zamieszkuje ponad 97 milionów osób. Ważne jest także przedstawienie cech poszczególnych państw.

Tabela 3⁷

	powierzchnia w km ²	ludność (1997)	PKB na 1 mieszkańca (USD) ^a
Bułgaria	110 912	8 310 000	1 469
Czechy	78 684	10 300 000	5 445
Polska	312 688	38 650 000	3 484
Rumunia	237 500	22 570 000	1 567
Słowacja	49 035	5 380 000	3 246
Słowenia	20 251	1 990 000	10 700
Węgry	93 036	10 150 000	4 273

^a – PKB dla Czech i Polski z 1996r, dla pozostałych krajów z 1995r.

Z przedstawionych danych wynika, iż największym krajem, zarówno pod względem powierzchni jak i liczby mieszkańców, jest Polska. Zajmuje obszar 34,7%, który zamieszkuje 39,7% ludności ogółu CEFTA. Świadczy to o dużym znaczeniu, jakie do tego rynku muszą przywiązywać pozostali partnerzy. Na szczególną uwagę zasługują kraje, które jako pierwsze zdecydowały się zaistnieć w organizacji. Czechy i Węgry są państwami o podobnych możliwościach. Oba kraje znacznie przewyższają Polskę w

⁷ Sporządzone na podstawie: *Encyklopedia uniwersalna* pod red. Jamesa Hughesa, Muza S.A., Warszawa 1999.

PKB na 1 mieszkańca. Mimo to, jego poziom znacznie odbiega od tego, który występuje w krajach rozwiniętych. W nieco gorszej sytuacji pod tym względem pozostaje Słowacja. Spośród pozostałych członków CEFTA na szczególną uwagę zasługuje Słowenia. Państwo to zajmuje niewiele ponad 2% terytorium organizacji, z liczbą mieszkańców poniżej 2 milionów. Jednakże jej produkt krajowy na 1 mieszkańca jest prawie dwukrotnie wyższy niż w Czechach, które pod tym względem zajmują drugie miejsce. Produkt krajowy w Słowenii jest wyższy niż w ponad czterokrotnie większej Bułgarii. Kraj ten, łącznie z Rumunią, stanowi najsłabsze ogniwo CEFTA. Mimo dużej powierzchni obu państw oraz dużego potencjału ludnościowego, poziom produktu krajowego brutto jest na bardzo niskim poziomie, oscylując wokół 1500 dolarów na 1 mieszkańca. Zła sytuacja w tych krajach związana jest z bardzo powolnym przeprowadzaniem reform wolnorynkowych i znacznym opóźnieniem w ich wdrażaniu.

4. ŚRODKOWOEUROPEJSKA UMOWA O WOLNYM HANDLU I ZASADY JEJ REALIZACJI

Środkowoeuropejska Umowa o Wolnym Handlu składa się z 41 artykułów⁸. Są one umieszczone w trzech rozdziałach. Pierwszy dotyczy artykułów przemysłowych, kolejne zaś - produktów rolnych oraz przepisów ogólnych. Artykuł 1 Umowy przedstawiony został bezpośrednio po preambule i nie został przyporządkowany do żadnego z rozdziałów. Dotyczy on celów jakie stawiała przed sobą powstająca organizacja.

Artykuł 1

1. Strony niniejszej Umowy będą stopniowo tworzyły strefę wolnego handlu zgodnie z postanowieniami niniejszej Umowy oraz stosownie do Artykułu XXIV Układu ogólnego w sprawie taryf i handlu w okresie przejściowym kończącym się najpóźniej 1 stycznia 2001 r.
2. Celami niniejszej Umowy są:
 - popieranie, poprzez rozszerzanie wymiany handlowej, harmonijnego rozwoju stosunków gospodarczych pomiędzy stronami i sprzyjanie w ten sposób rozwojowi gospodarczemu, poprawie warunków życia i pracy, wzrostowi wydajności i stabilizacji finansowej,
 - zapewnienie uczciwych warunków konkurencji w handlu między Stronami niniejszej Umowy,
 - przyczynienie się, poprzez znoszenie barier w handlu, do harmonijnego rozwoju i rozszerzenia handlu światowego.

⁸ Zob. Dz. U. nr 129/94, poz. 637.

Zgodnie z treścią artykułu 1, celem Układu jest stworzenie jednego z etapów integracji gospodarczej – strefy wolnego handlu. Pojęcie to można zdefiniować jako obszar, na którym, pomiędzy państwami członkowskimi likwidowane są cła i opłaty o podobnym skutku. Na zewnątrz natomiast każde państwo członkowskie zachowuje swój własny system celny, dlatego dostawy towarów spoza strefy wolnego handlu podlegają zróżnicowanym cłom i formalnościom celnym, w zależności do którego państwa produkt jest wwożony. Pociąga to za sobą konieczność stwierdzenia zasad pochodzenia towarów, by zapobiec przewożeniu produktów przez te kraje, w których obciążenia celne są najniższe, do państw o wyższym stopniu protekcji własnego rynku.⁹

Strefa wolnego handlu miała być utworzona jedynie na artykuły przemysłowe. Obrót produktami rolnymi, ze względu na ich specyfikę, nie był przewidziany. Handel wymienionymi grupami produktów został uregulowany w rozdziałach I i II Układu.

Eliminacja barier, dotycząca handlu artykułami przemysłowymi, odbywała się w sposób symetryczny. Cła znoszone były równomiernie między poszczególnymi partnerami. Charakterystyczną cechą liberalizacji było podpisywanie bilateralnych protokołów przez poszczególne państwa.

Nie wszystkie produkty przemysłowe liberalizowane były w jednakowym tempie. Podzielone one zostały na trzy grupy, dla których przewidziano różny stopień redukcji stawek celnych. Zróżnicowanie produktów związane było z ich stopniem wrażliwości na gospodarkę. Do pierwszej z nich, tzw. listy A, zakwalifikowano produkty charakteryzujące się niskim stopniem przetworzenia. Wśród nich wyróżnić można głównie surowce oraz półprodukty. Z chwilą rozpoczęcia stosowania Umowy, 1 marca 1993 roku zostały zniesione cła na te artykuły. Przepływ towarów o średnim stopniu wrażliwości, zaliczonych do listy B, miał być liberalizowany od 1 stycznia 1995 roku, poprzez redukcję opłat taryfowych w trzech równych ratach i miał się zakończyć 1 stycznia 1997 roku. Zaliczyć do niej można m.in.: artykuły chemiczne, maszyny o przeznaczeniu inwestycyjnym, drewno i papier. Ustawodawca najdłuższy okres ochrony własnego rynku ustanowił w stosunku do grupy towarów umieszczonych na liście C - produktów uznanych za najbardziej wrażliwe na konkurencję zagraniczną. Wśród nich wyróżnić można m.in. wyroby przemysłu włókienniczego, hutniczego, motoryzacyjnego, elektronicznego, itp. Cła miały być obniżane od 1 stycznia 1994 roku w czterech równych ratach po 25%, zaś całko-

⁹ Por. F. Emmert, M. Morawiecki, *Prawo europejskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa - Wrocław 1999, s.269.

wite zniesienie obciążeń taryfowych na te produkty miało nastąpić do 2002 roku.¹⁰

Rozwój działalności CEFTA powodował konieczność zmian w Traktacie założycielskim. Również przedstawiony harmonogram znoszenia barier handlowych na artykuły przemysłowe został znowelizowany. Było to możliwe dzięki podpisaniu Protokołów Dodatkowych: nr 1 – 29 kwietnia 1994 r., nr 2 – 18 sierpnia 1995 r. oraz nr 5 – 13 września 1996 roku. Na ich podstawie, na towary o średnim stopniu wrażliwości na gospodarkę, cło nie obowiązuje od 1 stycznia 1996 roku, zaś obrót produktami zakwalifikowanymi do grupy o największym stopniu wrażliwości na gospodarkę całkowicie zliberalizowano rok później. W rezultacie strefę wolnego handlu utworzono już od 1 stycznia 1997 roku. Pozostała jedynie niewielka liczba produktów, których obciążenia celne miały obowiązywać do 2002 roku. Od 1997 roku w handlu z Czechami, Polska stosowała cła na 42 pozycje przemysłu motoryzacyjnego, zaś Czechy na zasadzie wzajemności zastosowały do 2001 roku bariery taryfowe w przypadku 28 pozycji towarów importowanych z Polski. Wśród nich można było wyróżnić niektóre produkty przemysłu motoryzacyjnego, nawozy, tworzywa sztuczne, izolatory elektryczne i obrabiarki do drewna.¹¹ Przystały one obowiązywać wcześniej niż to przewidywano. Wszelkie pozostałe cła na artykuły przemysłowe zostały zniesione już od 1 stycznia 2000 roku.¹² W rozdziale dotyczącym artykułów przemysłowych umieszczono także przepisy, obejmujące zakaz stosowania opłat o skutkach podobnych do ceł importowych, dotyczących zarówno importu jak i eksportu, jak też innych utrudnień w handlu o charakterze fiskalnym. Ustawodawcy przywiązali także wagę do barier pozataryfowych. Zakazano stosowania ograniczeń ilościowych, a także wprowadzono procedury wzajemnego powiadamiania o projektach regulacji, dotyczących norm technicznych.

Liberalizacja handlu artykułami rolnymi w pierwotnej wersji Umowy miała przebiegać na odmiennych zasadach od tych, jakie dotyczyły wyrobów przemysłowych. Miała ona objąć tylko niektóre towary, w większości jedynie w ramach kontyngentów ilościowych. Sytuację tę zmienił Protokół Dodatkowy nr 1, w ramach którego zwiększono kontyngenty preferencyjne oraz wprowadzono redukcję stawek celnych. (Polska z Węgrami ustali-

¹⁰ Por. A. Sołtysińska, P. Czubik, *CEFTA Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu*, Zakamycze, Kraków 1997, s.31.

¹¹ Zob. *Rynek wymaga obustronnej aktywności*, Rynki Zagraniczne, 1999 nr 142, s.3

¹² Por. *Artykuły rolne bez zmian*, Rynki Zagraniczne, 1999 nr 127, s.1.

ła jednorazową obniżkę o 50% artykułów objętych przez CEFTA; zaś z Czechami i Słowacją rozłożone zostały one na okres trzyletni).¹³

Dążąc do szybszej liberalizacji handlu tymi artykułami, w grudniu 1995 roku, zgodnie z Protokołem Dodatkowym nr 3, został wprowadzony nowy harmonogram redukcji obciążeń celnych. W zależności od stopnia wrażliwości na gospodarkę, artykuły zostały zakwalifikowane do odpowiednich grup. Na listę A zakwalifikowano produkty, które nie są wytwarzane w kraju lub których import nie spowoduje zakłóceń na rynku wewnętrznym. Wśród nich wyróżnić można m.in.: ryby morskie, zwierzęta do celów hodowlanych, pszenicę, niektóre rodzaje tłuszczów roślinnych i zwierzęcych, kakao, herbatę, ryż, kukurydzę, len, owoce południowe. Cła na te artykuły miały zostać zniesione do 1 stycznia 1996 roku. W tym samym czasie o 50% miały być obniżone bariery taryfowe na towary zakwalifikowane do listy B. Liberalizacją miały zostać objęte: mięso wieprzowe, wołowe i baranie, mleko i śmietana, owies, pasza, nasiona, kapusta, sałata, wyroby cukiernicze. Towary, które zostały uznane za najbardziej wrażliwe na gospodarkę, umieszczono na liście C. Znalazły się na niej artykuły, które w przeciwieństwie do wymienionych poprzednio, nie były wynikiem wspólnych negocjacji w ramach CEFTA lecz uzgodnione zostały w ramach rozmów dwustronnych. Zaliczyć do nich można m.in.: drób, sery, jaja, groch, cebulę, jabłka, ogórki, sól, olej rzepakowy i słonecznikowy, pieczywo, lody, czekoladę. Cła na te artykuły miały zostać obniżone od kilku do kilkudziesięciu procent od 1 stycznia 1996 roku. Zakładano, że stawki celne na towary rolne miały zostać zniesione od stycznia 1998 roku. Ze względu jednak na specyfikę produktów, decyzje te zostały zrealizowane w całości jedynie w stosunku do artykułów zakwalifikowanych do grupy A. Handel produktami z pozostałych list zliberalizowano jedynie w części.¹⁴

Obniżanie barier handlowych jest tylko jedną z możliwości liberalizacji wzajemnego handlu. Ważną rolę odgrywają także kontyngenty taryfowe. Jest to zezwolenie na import określonej ilości danego produktu objętego 0% cłem. W 2000 roku ustalono je wobec wielu produktów importowanych z krajów CEFTA. Wśród nich można wyróżnić m.in.: alkohol, wyroby tytoniowe, cukier, niektóre warzywa oraz artykuły mleczarskie. Według wyliczeń, straty dla budżetu państwa z tytułu niepobranego cła mogą wynieść 68,7 mln. zł.¹⁵

¹³ Por. A. Sołtysińska, *CEFTA op. cit.*, s.64.

¹⁴ Za: Z. Klepacki, *Integracja europejska*, Temida 2, Białystok 2000, s.384.

¹⁵ Por. *Czy będzie łatwiej eksporterom*, Rynki Zagraniczne, 2000 nr 1-2, s.1.

Bardzo ważnym przepisem zawartym w Umowie jest artykuł 14, dotyczący zakłóceń na rynku któregośkolwiek z państw – członków CEFTA. W takim przypadku. Strony mogą zastosować środki ochrony własnego rynku, które zostaną uznane za niezbędne, mimo iż import danego produktu został wynegocjowany w ramach koncesji zagwarantowanych Umową. Jednocześnie muszą jednak rozpocząć konsultacje z pozostałymi partnerami, w celu znalezienia właściwego rozwiązania. Ponadto Układ zawiera przepisy dotyczące ochrony sanitarnej i fitosanitarnej. W ich myśl, nie wolno wprowadzać żadnych regulacji, które w jakikolwiek sposób mogłyby spowodować zakłócenia we wzajemnym handlu.

Pozostała część Układu dotyczy przepisów ogólnych. W tej części dokumentu wyróżnić można m.in.: unormowania dotyczące reguł pochodzenia towarów, funkcjonowania monopolii państwowych, sposobów regulowania wzajemnych płatności. Przedstawione zostało stanowisko wobec stosowania na terenie organizacji zasad konkurencji dotyczących zarówno przedsiębiorstw, jak też pomocy państwa. Zawarto również porozumienie dotyczące dumpingu oraz procedury stosowania środków ochronnych. Celem wszystkich wymienionych uregulowań jest liberalizacja wzajemnej wymiany oraz ochrona przed możliwością dyskryminacji poszczególnych partnerów.

5. ROZMIARY I STRUKTURA WYMIANY HANDLOWEJ Z PAŃSTWAMI CEFTA

Przed omówieniem rozwoju wzajemnych stosunków Polski z krajami Europy Środkowo-Wschodniej zgrupowanymi w CEFTA, należy zwrócić uwagę na całokształt polskiego handlu zagranicznego w latach dziewięćdziesiątych. Po 1990 roku następuje rozwój wymiany międzynarodowej. Mogą świadczyć o tym dane przedstawione w tabeli.

Tabela 4¹⁶

Obroty polskiego handlu zagranicznego (w miliardach dolarów)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
eksport	14,3	14,9	13,2	14,1	17,2	22,9	24,4	25,8	28,2	26,4
import	9,5	15,5	15,9	18,8	21,6	29,0	37,1	42,3	47,0	40,8
saldo	+4,8	-0,6	-2,7	-4,7	-4,8	-6,2	-12,7	-15,5	-18,8	-14,4

Zauważyć można gwałtowny wzrost eksportu, który w ciągu 9 lat wyniósł niemal 100%. Jednak w tym samym czasie import wzrósł ponad czterokrotnie. Spowodowało to pojawienie się w 1991 roku deficytu handlowego, który wzrósł do poziomu ponad 5% PKB - wartości uznawanej za poziom bezpieczeństwa gospodarki.

Ogromny deficyt handlowy wymaga geograficznego rozbitcia na poszczególne części świata i obszary gospodarcze. Sytuację tę przedstawia tabela 5.

Tabela 5¹⁷

Obroty handlu zagranicznego według grup krajów (w miliardach dolarów)

grupy krajów	eksport				import				saldo			
	1996	1997	1998	1999 ^b	1996	1997	1998	1999 ^b	1996	1997	1998	1999 ^b
I	17,5	17,7	20,7	18,8	27,3	31,1	35,2	30,6	-9,8	-13,4	-14,5	-11,8
II	16,1	16,5	19,2	17,3	23,7	26,9	31,0	26,8	-7,6	-10,4	-11,8	-9,5
III	1,8	1,7	1,4	1,6	4,0	4,8	5,5	4,8	-2,2	-3,1	-4,1	-3,2
IV	5,0	6,2	5,9	4,1	5,7	6,3	6,2	5,7	-0,7	-0,1	-0,3	-1,6
V ^a	1,5	1,7	2,0	1,9	2,2	2,6	3,0	2,7	-0,7	-0,9	1,0	-0,8

^a - dane dotyczą państw, które w danym roku należały do CEFTY

^b - dane za 1999 rok dotyczą okresu styczeń - listopad

Grupy krajów: I - kraje rozwinięte gospodarczo; II - Unia Europejska; III - kraje rozwijające się gospodarczo,

IV - kraje Europa Środkowo - Wschodnia; V - CEFTA

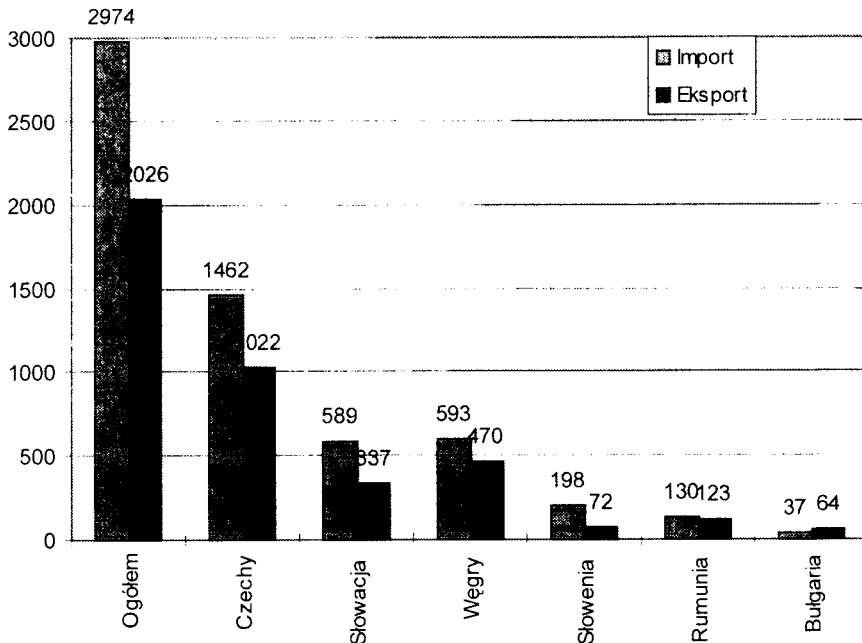
¹⁶ Sporządzone na podstawie roczników statystycznych GUS, dane za 1999 rok na podstawie Biuletynu Statystycznego GUS, Warszawa 2000, nr 1, s.150.

¹⁷ Sporządzone na podstawie roczników statystycznych handlu zagranicznego GUS.

Z danych przedstawionych w tabeli wynika, iż problemem polskiego handlu zagranicznego jest nie tylko wysokość deficytu w wymianie towarowej. Na uwagę zasługuje też fakt, iż import przewyższa eksport w obrotach ze wszystkimi grupami państw. Największy deficyt występuje w handlu z naszym największym partnerem handlowym – Unią Europejską. Jest to uzasadnione dużo wyższym zaawansowaniem technologicznym państw Europy Zachodniej i w związku z tym dużym popytem w kraju na te produkty, znacznie przewyższające zapotrzebowanie na polskie towary w krajach piętnastki. Zastanawiać może jednak wysoki deficyt w handlu z krajami Europy Środkowo-Wschodniej, a zwłaszcza z partnerami Polski z CEFTA. Warto więc zapoznać się z wielkością wymiany towarowej z tymi państwami.

Wykres 2

Obroty handlu zagranicznego z krajami CEFTA w 1998 roku

Największy obrót towarowy z tą grupą państw dotyczy handlu z Grupą Wyszehradzką. Niemal 90% całego obrotu dotyczy Czech, Węgier oraz Słowacji, z czego prawie połowa przypada na pierwszy z wymienionych krajów. Wymiana z pozostałymi państwami pozostaje dotychczas na bardzo niskim poziomie. Na uwagę zasługuje fakt, iż tylko w wymianie z Bułgarią eksport przewyższał import. W tabeli 6 przedstawione zostało

kształtowania się salda wymiany towarowej z państwami, które należą do CEFTA.

Tabela 6¹⁸

Saldo w handlu zagranicznym z krajami CEFTA (w tysiącach dolarów USA)

		styczeń - grudzień			styczeń - wrzesień	
		1994	1996	1998	1998	1999
Ogółem	a	-95	-679 758	-947 713	-744 970	-607 912
	b	508	-661 123	-920 435	-732 440	-
		-139 116				
Bułgaria		+14 807	+15 453	+27 278	+12 530	+19 390
Czechy		-45 618	-303 121	-439 602	-340 703	-310 373
Rumunia		+14 188	+3 182	-6 686	+3 804	-26 187
Słowacja		-12 828	-152 506	-252 307	-198 035	-151 226
Słowenia		-72 603	-108 346	-126 077	-97 638	-80 276
Węgry		-37 062	-115 785	-123 041	-112 439	-59 240

a – saldo w handlu zagranicznym z państwami należącymi w danym roku do CEFTA

b – saldo z państwami należącymi do CEFTA w 2000 roku

Wyłączone zostało saldo z państwami, które w danym okresie należały do CEFTA

Tworząc strefę wolnego handlu, głównym celem jest zwiększanie wymiany między partnerami. Jednakże w przypadku Polski, kraju będącego ogromnym rynkiem zbytu, problemem była narastająca do 1998 roku dysproporcja między wielkością importu i eksportu. Deficyt występuje nie tylko wobec całej organizacji, lecz także w stosunku do wszystkich jej członków. Na uwagę zasługuje fakt ogromnego przyrostu ujemnego salda. Jeszcze w 1994 roku wynosiło ono w handlu z państwami Grupy Wyszehradzkiej zaledwie 95 508 tys. dolarów, zaś w stosunku do wszystkich państw należących obecnie – 139 116 tys. dolarów. Mimo iż z większością krajów saldo wymiany było ujemne, jednak deficyt był niewielki. W kolejnych latach w handlu ze wszystkimi krajami, z wyjątkiem Bułgarii, znacznie wyższa była dynamika importu nad eksportem, co przyczyniło się do zwiększenia deficytu w 1998 roku do sumy ponad 900 milionów

¹⁸ Sporządzone na podstawie roczników statystycznych handlu zagranicznego GUS

dolarów. Zanotowany w 1999 roku spadek obrotów ze wszystkimi grupami krajów miał swe odbicie również w handlu z krajami Europy Środkowej. Porównując wyniki od stycznia do września, z analogicznym okresem poprzedniego roku, jedynie w wymianie z Rumunią pogorszyła się sytuacja w bilansie handlowym. Było to związane ze zwiększeniem importu o ponad 35%, przy jednoczesnym utrzymaniu eksportu na dotychczasowym poziomie. Minimalny spadek eksportu dotyczył jedynie Czech (0,3%), w pozostałych zaś państwach był on wyższy i kształtował się od 2,7% w przypadku Słowacji do 18,8% w stosunku do Bułgarii i 51,4% – Słowenii. Większy import dotyczył, oprócz wspomnianej Rumunii, także Słowenii (4,3%), a także Bułgarii (2,6%). Przywóz produktów z pozostałych państw ukształtował się na niższym poziomie. Największy spadek zanotowany został w handlu ze Słowacją i wyniósł on 9%.

Ponadto na uwagę zasługuje struktura deficytu. Szczególnie wysoka nadwyżka importu nad eksportem występuje w Czechach i na Słowacji. Łącznie w obu tych państwach ujemne saldo w handlu z krajami CEFTA stanowiło w 1998 roku ponad 73%. Daje to podstawę przedstawienia znaczenia krajów tego w regionie dla polskiego handlu zagranicznego.

Tabela 7¹⁹

Obroty handlu zagranicznego według wybranych krajów w odsetkach

		1994		1996		1998		1999 ^a	
		import	eksport	import	eksport	import	eksport	import	eksport
CE-FTA	a	4,2	4,9	5,8	6,1	6,4	7,2	6,6	8,0
	b	4,8	5,5	6,1	6,6	6,5	7,4	-	-
Czechy		2,3	2,7	3,1	3,5	3,1	3,6	3,2	3,8
Słowacja		0,9	1,1	1,2	1,1	1,3	1,2	1,2	1,3
Węgry		1,0	1,1	1,1	1,3	1,3	1,7	1,3	1,9
Słowenia		0,4	0,1	0,4	0,2	0,4	0,3	0,5	0,4
Rumunia		0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4
Bułgaria		0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2

Oznaczenia: zob. poprzednia tabela, ^a – dane za okres styczeń - wrzesień

¹⁹ Ibidem, dane za 1999 rok na podstawie: *Handel zagraniczny styczeń - wrzesień 1999 rok, informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 1999.

Wielkość wymiany towarowej z państwami Europy Środkowej jest na niskim poziomie. Świadczyć to może o ogromnych możliwościach, jakie stoją przed członkami organizacji. Stopniowe powiększanie CEFTA oraz tworzenie strefy wolnego handlu, przynosi stały wzrost wzajemnych obrotów. Jeszcze w 1994 roku wymiana ze wszystkimi państwami, należącymi obecnie do niej, wyniosła w imporcie 4,8, a w eksporcie 5,5%. Wskaźnik ten wzrósł po dziewięciu miesiącach 1999 roku, odpowiednio do 6,6 i 8,0%. Mimo ujemnego wyniku finansowego z tymi państwami, globalny eksport Polski lokowany na tych rynkach, stanowi większą część wywozu niż importu. Przedstawione dane wskazują na potrzebę rozbudowy stosunków handlowych z państwami, które dołączyły do organizacji w trakcie jej funkcjonowania. O ile handel z państwami Grupy Wyszehradzkiej jest na dość wysokim poziomie, to łączne obroty towarowe ze Słowenią, Rumunią i Bułgarią nie dorównują wymianie ze Słowacją – państwem, które ma najniższy wskaźnik wymiany z Polską spośród państw, założycieli CEFTA.

Procentowy wzrost wymiany, związany ze znoszeniem barier handlowych między tymi krajami, prowadzi do charakterystycznego dla tego typu integracji – efektu przesunięcia handlu. Polega on na zwiększeniu konkurencyjności produktów wytworzonych w strefie wolnego handlu poprzez niższą cenę, w skład której nie wchodzi obciążenia związane z cłem, a także pozostałymi barierami handlowymi, obowiązującymi w stosunku do towarów wytworzonych w krajach trzecich. Bardzo wyrazistym przykładem potwierdzającym to zjawisko jest zmiana wielkości wymiany Rumunii z krajami CEFTA. W drugim półroczu 1997 roku eksport wzrósł o 70%, zaś w pierwszych sześciu miesiącach 1998 roku o 136,8%. W tym samym czasie import wzrósł o 204,4%. Jedynie w handlu z Czechami i Słowacją nie udało się Rumunii uzyskać obrotów na poziomie, który miał miejsce wcześniej.²⁰

W dotychczasowych rozważaniach omówione zostały problemy dotyczące rozmiarów wymiany handlowej Polski z poszczególnymi państwami jak też globalnie z całą organizacją. Pominęte zostały natomiast kwestie związane ze strukturą handlu. Zostanie ona omówiona na podstawie zestawienia grup produktów według SITC – Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Handlu. W tabeli 8 przedstawione zostały wielkości handlu, zarówno w imporcie jak i eksporcie, w obrocie z państwami CEFTA, w latach 1994-99. Dotyczą one jedynie krajów, które w danym roku należały do organizacji.

²⁰ Zob. *Pierwszy rok w CEFTA*, Rynki Zagraniczne, 1998 nr 107, s.3.

Tabela 8²¹

Obroty handlu międzynarodowego z krajami CEFTA według nomenklatury SITC (w milionach dolarów USA)

Sektory SITC	styczeń - grudzień						styczeń - wrzesień			
	1994		1996		1998		1998		1999	
	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport
Ogółem	918,5	823,0	2160,5	1480,7	2974,1	2026,3	2232,4	1450,0	2179,9	1572,0
Żywność i zwierzęta żywe	57,5	47,8	166,0	74,3	233,6	242,2	190,2	183,4	160,3	187,4
Napoje i tytoń	5,9	1,4	12,4	2,4	11,5	6,0	15,7	2,6	17,3	7,8
Surowce niejedalne z wyjątkiem paliw	46,5	60,7	81,0	78,3	77,8	61,6	56,6	48,7	46,0	39,5
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	45,5	190,6	110,7	278,7	123,9	220,9	94,4	166,7	79,6	197,9
Oleje, tłuszcze i woski zwierzęce i roślinne	16,7	0,0	32,8	1,3	49,4	1,4	36,1	0,8	23,7	0,7
Chemikalia i produkty pokrewne	268,6	113,8	559,3	203,7	603,5	252,4	461,2	191,1	427,8	178,0
Towary przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca	258,8	215,5	637,0	423,7	902,0	618,5	685,1	469,8	676,0	473,1
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	151,2	126,2	419,1	268,2	740,9	409,3	528,7	289,6	577,8	298,1
Różne wyroby przemysłowe	67,6	66,9	142,1	149,8	231,3	213,9	164,3	147,3	170,5	1892,2

Dane zawarte w tabeli w jednoznaczny sposób wskazują na ogromny rozwój stosunków handlowych Polski z partnerami z Europy Środkowej. Niemal we wszystkich kategoriach produktów zauważyć można znaczną

²¹ Sporządzone na podstawie roczników statystycznych handlu zagranicznego, dane za 1999 rok na podstawie: *Handel zagraniczny styczeń - wrzesień, ... op. cit.*

dynamikę wzrostu. Od 1994 roku, zarówno w imporcie jak i eksporcie dominują produkty znajdujące się w grupie *Towary klasyfikowane według surowca*. W dalszej kolejności wyróżnić można *Chemikalia i produkty pokrewne* oraz *Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy*. Obroty charakteryzują się dużą dywersyfikacją towarową. W polskim eksporcie jeszcze w 1996 roku przeważały towary surowcowe i półprodukty, takie jak węgiel, miedź, półprodukty hutnictwa i przemysłu chemicznego. W imporcie dominowały wyroby przemysłu chemicznego, elektromaszynowego i hutniczego. Dwa lata później zanotowano duży wzrost wywozu artykułów rolno-spożywczych (z 5,5 do 12%), wyrobów przemysłu elektromaszynowego (z 19,4 do 21%). Cechą charakterystyczną jest również znaczny spadek eksportu produktów mineralnych. Zarówno w wywozie jak i przywozie dominują te same grupy produktów. Zaliczyć do nich można wyroby przemysłu elektromaszynowego, metale nieszlachetne, wyroby hutnicze i miedź, wyroby przemysłu chemicznego i artykuły rolno-spożywcze.²²

Handel produktami przemysłowymi rozwija się dynamicznie między poszczególnymi członkami CEFTA. Świadczyć o tym mogą zarówno wskaźniki wskazujące na wzrost obrotów towarowych, jak też uzgodnienia polityczne dotyczące szybszych obciążeń celnych oraz innych barier handlowych. Znacznie trudniejsza sytuacja występuje w przypadku handlu artykułami rolno-spożywczymi. Dane zaprezentowane w tabeli 8, wskazują na ogromną dynamikę handlu. Mimo iż następuje stały wzrost wartości wymiany, zmniejsza się znaczenie tych artykułów w skali globalnej. Po początkowym wzroście w imporcie w I połowie lat dziewięćdziesiątych, od 1996 roku notowany jest stały procentowy spadek obrotu tą grupą produktów. W eksporcie stała tendencja spadkowa w handlu artykułami rolno-spożywczymi trwa od przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. W eksporcie udział artykułów rolno-spożywczych w latach 1993-97 zmniejszył swą wartość z 7,7% do 4,6%, w imporcie zaś z 12,4 do 7,3%.²³ W handlu dominują przetwory roślinne, (39,3% w imporcie; 31,3% w eksporcie). W strukturze przywozu dużą rolę odgrywają także surowce roślinne (28,3%) oraz przetwory zwierzęce (9,8%), w wywozie wyróżnić natomiast można przetwory zwierzęce (12,8%), a także używki (11,4%).²⁴

²⁵

²² Por. *Wzrost eksportu, spadek importu*, Rynki Zagraniczne, 1999 nr 88, s.3.

²³ Za: *Analiza obrotów w handlu zagranicznym artykułami rolno - spożywczymi z krajami CEFTA*, s.19.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Dane pochodzą z 1997 roku

Problemy w handlu tą grupą produktów związane są z ich specyfiką. Znaczna nadwyżka produkcji artykułów rolnych wiąże się z niepełnym ich wykorzystaniem. Powoduje ona znaczne obniżenie cen i zmniejszenie opłacalności produkcji. Sytuacja taka zmusza kraje do poszukiwania sposobów na sprzedaż nadwyżki produktów na zagranicznych rynkach. By zwiększyć atrakcyjność towarów i ich konkurencyjność na rynkach państw trzecich, stosuje się różnego rodzaju dopłaty i subwencje eksportowe. Jednocześnie zbyt duży napływ dotowanej żywności na rynek krajowy może wywołać destabilizację i w konsekwencji zaniechanie produkcji na skutek jej nieopłacalności. To kolejna przyczyna uniemożliwiająca wprowadzenia strefy wolnego handlu na tą grupę produktów. Państwa CEFTA, w tym Polska, wykorzystując artykuł 14 Umowy, wprowadzają często różnego rodzaju środki ochronne, mające na celu przeciwdziałanie zakłóceniom na rynku produktów rolno-spożywczych. Dodatkowe bariery mające na celu zmniejszenie importu, mogą wywołać zastosowanie podobnych środków przez eksportera danego dobra na zasadzie retorsji.

W przypadku Polski sytuacja taka zaistniała m.in. w handlu z Węgrami. W 1998 roku ponad trzykrotnie zwiększył się import kukurydzy (ponad 143 tys. ton). Chcąc chronić krajowych producentów, w styczniu 1999 roku wprowadzono 20% cło oraz kontyngent w wysokości 70 tys. ton. Ponadto istniała bardzo niekorzystna sytuacja w handlu pszenicą. Droższe krajowe zboże zastępowane było zagranicznym. W tym przypadku zwiększono z 15 do 70% obciążenia celne (z Węgier sprowadzono 225 tys. ton przy ogólnym imporcie wynoszącym 700 tys. ton). Dodatkowo podniesione zostały bariery handlowe w stosunku do węgierskiego przecieru pomidorowego oraz wieprzowiny i drobiu. Strona węgierska, która nie zgodziła się z rozwiązaniami wprowadzonymi przez Polskę, podniosła cła m.in. na ziemniaki, cukier, mąkę ziemniaczaną. Zaistniały spór został częściowo zażegnany dopiero w styczniu 2000 roku. Ustalono nowy bezcłowy kontyngent na kukurydżę w wysokości 115 tys. ton oraz na 3 tys. ton koncentratu pomidorowego, w zamian za wycofanie podwyżek ceł na produkty polskie.²⁶

Nie należy oczekiwać w najbliższych latach utworzenia strefy wolnego handlu na artykuły rolne. By mogło to nastąpić, wszystkie państwa członkowskie musiałyby się zobowiązać do określenia jednakowych zasad prowadzenia polityki rolnej, w szczególności w zakresie wspierania produkcji. Kraje te, muszą wcześniej zrestrukturyzować tę gałąź gospodarki i przygotować ją do funkcjonowania w warunkach wolnej konkurencji, co jest przedsięwzięciem niezwykle trudnym.

²⁶ Zob. *Porozumienie z Węgrami*, Rynki Zagraniczne, 2000 nr 3, s.1.

PODSUMOWANIE

Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu grupuje kraje Europy Środkowo-Wschodniej, które po okresie współdziałania w ramach RWPG znacznie rozluźniły wzajemne powiązania gospodarcze. Celem państw zgrupowanych w organizacji jest pełne członkostwo w Unii Europejskiej. Mając podpisane Układy Europejskie, główny wysiłek skierowały w stronę ich realizacji. Uczestnictwo w CEFTA znacznie pomoże osiągnąć te zamierzenia. Państwa te, już teraz, przynależąc do organizacji integracyjnej muszą stopniowo dostosowywać zarówno swoją gospodarkę jak i ustawodawstwo do wymogów wspólnotowych. Powstanie strefy wolnego handlu w tej części Europy spowodowało znaczne ożywienie w handlu między tymi krajami. Obejmując swym zasięgiem wyroby przemysłowe w znacznym stopniu liberalizują także przepływ artykułów rolnych.

Polska była pierwszym krajem, który zabiegał o ożywienie wzajemnej wymiany towarowej. O celowości tych działań mogą świadczyć osiągnięte wyniki. Zaowocowały one ogromnym wzrostem wzajemnego handlu, dotyczącym wszystkich dziedzin gospodarki. Działalność CEFTA spowodowała przesunięcie części zakupów z krajów piętnastki, na rzecz produktów wytworzonych w krajach Europy Środkowej. Wśród sukcesów nie należy pominąć również problemów łączących się z przynależnością Polski do tej organizacji. Wśród nich wyróżnić należy zagadnienia związane z liberalizacją handlu artykułami rolno-spożywczymi. Na uwagę zasługuje również deficyt, jaki występuje także w handlu z tą grupą krajów. Jego redukcja możliwa jest jedynie w sytuacji, gdy polskie produkty zwiększą swoją konkurencyjność na rynkach międzynarodowych. Wzrost eksportu powinien dotyczyć głównie artykułów o wysokim stopniu przetworzenia technologicznego.